การคุ้มครองสิทธิเจ้าของร่วมอาคารชุดต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพเพื่อควบคุมการเข้าออกอาคาร : ศึกษากรณีความยินยอมของเจ้าของข้อมูล

The Protection of the Rights of Condominium Co-owners in the Case of Collection of Biometric Data as a Controlling Measure for Entering and Exiting the Building: A Study of the Data Subject Consent

คณาธิป ทองรวีวงศ์[1], ชาญชัย แสวงศักดิ์[2]

[1]คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, kanathip.tho@kbu.ac.th

[2]คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, ipl.law@kbu.ac.th.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาวิเคราะห์ เงื่อนไขและองค์ประกอบของความยินยอม เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล โดยเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประแทศไทยกับกฎหมายสหภาพยุโรป 2. ศึกษาวิเคราะห์การขอความยินยอมเจ้าของอาคารชุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาความปลอดภัยและการควบคุมการเข้าออกอาคาร ภายใต้องค์ประกอบตามกฎหมายของความยินยอมโดยอิสระ (Freely given consent) โดยเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยกับกฎหมายสหภาพยุโรป 3.จัดทำข้อเสนอแนะแนวปฏิบัติแก่นิติบุคคลอาคารชุดเพื่อปรับเปลี่ยนมาตรการรักษาความปลอดภัยและควบคุมการเข้าออกให้สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เนื้อหา เปรียบเทียบพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป ผลการวิจัยพบว่า 1. การขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุดเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ ต้องเป็นไปโดยอิสระ (Freely given consent) ตามมาตรา 19 เช่นเดียวกับ กฎหมายสหภาพยุโรปมาตรา 4 (11) ซึ่งมีเงื่อนไขย่อย 4 ประการ ได้แก่ ความไม่สมดุลเชิงอำนาจต่อรอง ผลกระทบทางลบ การสร้างเงื่อนไข และ ความยินยอมที่เจาะจง 2. ในกรณีนิติบุคคลอาคารชุดปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการทรัพย์ส่วนกลางโดยกำหนดให้เจ้าของห้องชุดต้องสแกนใบหน้าหรือข้อมูลชีวภาพอื่น และขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยไม่มีทางเลือกสำหรับผู้ไม่ยินยอมให้สามารถผ่านเข้าออกโดยวิธีอื่น ความยินยอมดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขของความยินยอมโดยอิสระ 3. ผู้วิจัยจึงจัดทำข้อเสนอแนวทางปฏิบัติสำหรับนิติบุคคลอาคารชุดรวมถึงข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับอาคารชุดในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์ส่วนกลางเพื่อกำหนดให้มีทางเลือกอื่นสำหรับเจ้าของห้องชุดที่ไม่ยินยอมให้เก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพในการผ่านเข้าออกอาคาร

คำหลัก: พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, ข้อมูลชีวภาพ, ความยินยอม, อาคารชุด

Abstract

This research aims to 1. Study and analyze the conditions and elements of consent for collecting personal data of co-owners of condominium by comparing the personal data protection laws of Thailand with the laws of the European Union. 2. Study and analyze the request for consent from co-owner of condominium to collect biometric data for the purpose of security and control of building access under the legal element of freely given consent by comparing the personal data protection laws of Thailand with the laws of the European Union. 3. Develop guidelines for juristic persons of condominium to adjust their security measures and control access in order to comply with the personal data protection laws. This research uses qualitative research methods to analyze the content, comparing the Personal Data Protection Act B.E. 2562 with the EU personal data protection laws (GDPR).

The research results indicated that 1. Requesting consent from co-owners of condominium to collect biometric data shall be freely given consent as stipulated in section 19 and GDPR section 4 (11) which comprised 4 sub-conditions, i.e. balancing of power between the data controller and the data subject, negative impacts from not consenting, conditional consent and specific consent. 2. In the case where the condominium juristic person applied management method of common property management by requiring condominium owners to be collected facial scan or other biometric data without giving options or other means for entering the condominium for those who were not willing to give consent, such consent was considered unlawful because it did not comply with the condition of freely given consent. 3. The researcher therefore suggested guidelines for condominium juristic persons, including a proposal to amend condominium regulations regarding the management of common property in order to provide alternatives for condominium owners who were not willing to give consent for the collection of biometric data for entering and exiting the building.

Keywords: Personal Data Protection Act, Biometric data, consent, condominium.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2018 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation หรือ GDPR) มีผลใช้บังคับแทนที่ กฎหมายเดิม (Directive 95/46/EC) ส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลระบุตัวตนของบุคคล (Personal data) ทั้งผู้ประกอบธุรกิจขนาด

ใหญ่ กลางและย่อม ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Kuner, 2018) กฎหมายนี้มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy) แต่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะในด้านข้อมูลของบุคคล (Solove, 2006) โดยแนวคิดและหลักการปรากฏในความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับ (Voss,2017) ในส่วนของประเทศไทย ก่อนปี พ.ศ. 2562 ไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ แต่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลเฉพาะบางภาคส่วนของธุรกิจ เช่น ธุรกิจการเงิน อย่างไรก็ตามในเดือนกุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2562 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคมเพียงไม่ถึงหนึ่งเดือนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2562 แม้ว่ากฎหมายนี้ร่างขึ้นโดยอาศัยตัวแบบของกฎหมายสหภาพยุโรปแต่ก็มีหลายประเด็นที่แตกต่างกัน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการในหลายแง่มุม เช่น การสร้างต้นทุนในการปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆให้สอดคล้องกับกฎหมาย (Compliance cost) (คณาธิป ทองรวีวงศ์. 2564:1) เนื่องจากกฎหมายนี้มีผลบังคับใช้ในเดือนมิถุนายน 2565 และยังไม่มีคำพิพากษาหรือแนววินิจฉัย อีกทั้งตัวบทที่แปลจากกฎหมายสหภาพยุโรปในหลายมาตรายังมีความไม่ชัดเจน ซึ่งเมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พบว่ากำหนดหลักการที่สำคัญสองส่วนที่อยู่บนแนวคิดแตกต่างกัน (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2564) คือ 1. กำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัย ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลหรือความมั่นคงปลอดภัยสารสนเทศ (Information security) 2. กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องอ้างอิงฐานทางกฎหมาย (Legal or lawful basis of processing personal data) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล เช่น การขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรืออ้างฐานทางกฎหมายอันเป็นข้อยกเว้นของความยินยอม สำหรับบทความวิจัยนี้จะศึกษาหลักการส่วนที่สองโดยศึกษาปัญหาการตีความและปรับใช้กับกรณีตามประเด็นปัญหาคือการขอความยินยอมจากเจ้าของอาคารชุด

ในกรณีนิติบุคคลอาคารชุด ซึ่งกำหนดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยในการควบคุมการเข้าออกอาคารโดยแต่เดิมอาจใช้วิธีการที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลชีวภาพ เช่น การใช้บัตรผ่านที่เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชื่อนามสกุล หมายเลขห้อง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนิติบุคคลอาคารชุดหลายแห่ง ปรับเปลี่ยนมาตรการโดยติดตั้งระบบเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ เช่น ภาพจำลองใบหน้า ลายนิ้วมือ ม่านตา ของเจ้าของร่วม แทนวิธีการเดิมเช่นการใช้บัตรผ่านเข้าออก การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้เกิดข้อกังวลด้านสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเจ้าของร่วม ซึ่งตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะมีสถานะเป็น เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data subject) โดยฝ่ายนิติบุคคลอาคารชุดอยู่ในสถานะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Data controller) และมีหน้าที่อ้างฐานทางกฎหมายในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลลายนิ้วมือ หรือ ภาพจำลองใบหน้า หรือม่านตา ซึ่งกฎหมายเรียกว่า ข้อมูลชีวภาพ (Biometric) ภายใต้มาตรา 26 ซึ่งนำไปสู่ปัญหาผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของเจ้าของห้องชุดในฐานะเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ในกรณีที่ นิติบุคคลอาคารชุดดำเนินการขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุด โดยเจ้าของห้องชุดไม่มีทางเลือกอื่น หากไม่ยินยอมก็จะไม่สามารถเข้าห้องชุดได้ เพราะนิติบุคคลเปลี่ยนแปลงวิธีการควบคุมการเข้าออกจากวิธีเดิมเป็นการใช้ข้อมูลชีวภาพแต่เพียงอย่างเดียว ในแง่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงมี

ประเด็นปัญหาที่สำคัญอันนำมาสู่การศึกษาวิจัยนี้ว่า 1. เงื่อนไขและองค์ประกอบของความยินยอม เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้นมีอยู่อย่างไร ลำพังเพียงการร่างเอกสารขอความยินยอมให้เจ้าของห้องชุดลงนามนั้นเป็นการเพียงพอที่จะสอดคล้องกับกฎหมายหรือไม่ 2. การขอความยินยอมเจ้าของอาคารชุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพย์ส่วนกลางของอาคารชุดในส่วนของการดำเนินการรักษาความปลอดภัยในการควบคุมการผ่านเข้าออก ในบริบทสภาพแวดล้อมซึ่งเจ้าของห้องชุดไม่มีทางเลือกอื่นจึงต้องตกลงยินยอมเพื่อให้สามารถเข้าออกอาคารได้นั้น เป็นการขอความยินยอมที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้การศึกษานี้จะวิเคราะห์เนื้อหาโดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยกับกฎหมายสหภาพยุโรป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาวิเคราะห์ เงื่อนไขและองค์ประกอบของความยินยอม เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลโดยเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประแทศไทยกับกฎหมายสหภาพยุโรป

2. ศึกษาวิเคราะห์การขอความยินยอมเจ้าของอาคารชุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพย์ส่วนกลางของอาคารชุดในส่วนของการดำเนินการรักษาความปลอดภัยในการควบคุมการผ่านเข้าออก ภายใต้องค์ประกอบของความยินยอมโดยอิสระ (Freely given consent) โดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยกับกฎหมายสหภาพยุโรป

3. จัดทำข้อเสนอแนะแนวปฏิบัติแก่นิติบุคคลอาคารชุดเพื่อปรับเปลี่ยนมาตรการรักษาความปลอดภัยและควบคุมการเข้าออกให้สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบเงื่อนไขและองค์ประกอบของความยินยอม เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล โดยเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประแทศไทยกับกฎหมายสหภาพยุโรป

2. ทราบถึงการตีความองค์ประกอบและเงื่อนไขของความยินยอมในกรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อปรับใช้และวิเคราะห์ในกรณีที่นิติบุคคลอาคารชุดขอความยินยอมจากเจ้าของอาคารชุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาความปลอดภัยในการควบคุมการผ่านเข้าออกโดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประแทศไทยกับกฎหมายสหภาพยุโรป

3. ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะแนวปฏิบัติแก่นิติบุคคลอาคารชุดเพื่อปรับเปลี่ยนมาตรการรักษาความปลอดภัยและควบคุมการเข้าออกให้สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

กรอบแนวคิด

หัวข้อนี้จะทบทวนกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับข้องกับสิทธิในการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูลอันเป็นพื้นฐานหลักการของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งมีหลักสำคัญสองส่วนที่อยู่บนแนวคิดแตกต่างกัน (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2564) คือ 1. กำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัย ซึ่งอยู่บนแนวคิดความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลหรือความมั่นคงปลอดภัยสารสนเทศ (Information security) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิเคราะห์ในบทความนี้ 2.กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องอ้างอิง “ฐานทางกฎหมาย” (Legal or lawful basis of processing personal data) เช่น การขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรือการอ้างฐานอันเป็นข้อยกเว้นของความยินยอม หลักการส่วนนี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิด “สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว” (Right to privacy) ซึ่งจัดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Arendt, 1973). กล่าวคือ เป็นสิทธิที่ติดตัวคนมาตั้งแต่กำเนิด จึงอยู่ในกลุ่มของสิทธิมนุษยชน (Donnelly ,1982) บางตำราเรียกว่า สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง (Right to be let alone) กล่าวคือ ปราศจากการแทรกแซงจากบุคคลภายนอก (Warren & Brandies,1890) แต่การพิจารณาในแง่ปราศจากการแทรกแซงหรือความลับอาจทำให้สิทธินี้กว้างเกินไป โดยเฉพาะในสภาพสังคมที่มีการติดต่อระหว่างบุคคล ทำให้การไม่ถูกแทรกแซงเป็นไปได้ยาก (Alan, 1967) ต่อมามีการพัฒนาแนวคิดว่าหมายถึง การจำกัดการเข้าถึงปัจเจกชนโดยบุคคลอื่น (Rubenfield ,1989) ในทางวิชาการ สิทธิดังกล่าวยังคงมีความหมายและขอบเขตกว้าง (Schoeman, 1984) โดยจำแนกได้หลายมิติ รวมถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Solove, 2006). ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวปรากฏในกฎหมายคอมมอนลอว์และกฎหมายอื่น เช่นกฎหมายลักษณะละเมิด (Bloustein,1984) เมื่อพิจารณาในระดับกฎหมายระหว่างประเทศ พบว่า กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมืองของสหประชาชาติ (International Covenant on Civil and Political Rights ค.ศ. 1966) รับรองสิทธินี้ไว้ในข้อ 17 สำหรับกฎหมายต่างประเทศที่กำหนดหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อหลายประเทศ ได้แก่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (Directive 95/46/EC) ซึ่งมีผลผูกพันตามกฎหมายต่อประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (Cate, 1995) โดยหลักสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายนี้คือ การวางเงื่อนไขการใช้ การเปิดเผย การโอนข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งรวมถึงข้อจำกัดด้านการโอนข้อมูลออกนอกประเทศ (Fromholz, 2000) ต่อมา ค.ศ. 2018 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation หรือ GDPR) มีผลใช้บังคับแทนกฎหมายเดิม (Directive 95/46/EC) โดยมีหลักการสำคัญเช่นเดิมคือ การเก็บรวบรวมใช้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นต้องอ้างอิงฐานทางกฎหมาย ซึ่งโดยหลักต้องอาศัยฐานความยินยอม เว้นแต่เข้าองค์ประกอบฐานอื่นที่กฎหมายกำหนด ในส่วนของประเทศไทย ในเดือนกุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2562 สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคมและประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2562 กฎหมายนี้มีองค์ประกอบและโครงสร้างหลักตามตัวแบบกฎหมายสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดหลักการเกี่ยวกับ “ฐานทางกฎหมาย” (Legal basis) กล่าวคือ การเก็บรวบรวมใช้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นจะต้อง

อ้างอิงฐานที่กฎหมายระบุ ซึ่งฐานหลักคือ “ความยินยอม” ตามมาตรา 19 มาตรา 24 มาตรา 27 เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ควบคุมข้อมูลอาจอ้างฐานยกเว้นจากความยินยอมได้ต่อเมื่อเข้ากรณีของฐานที่มาตราดังกล่าวระบุไว้เท่านั้น เช่น กรณีมีกฎหมายกำหนดให้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นต้น สำหรับกรณีข้อมูลชีวภาพ เช่น ลายนิ้วมือ ภาพจำลองใบหน้า มีฐานที่กำหนดไว้เฉพาะตามมาตรา 26 ซึ่งวางหลักความยินยอมไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดฐานความยินยอมไว้เป็นหลักนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเจ้าของข้อมูลที่จะสามารถเลือกตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตนนั่นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย ตัวบทกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (GDPR) แนวปฏิบัติของหน่วยงานกำกับหรือบังคับใช้กฎหมาย วรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการตีความจากงานวิชาการ งานวิจัย บทความวิชาการ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งเอกสาร ห้องสมุด ในส่วนของแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เก็บรวบรวมจากเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติและตีความกฎหมาย เว็บไซต์ของสถาบันการศึกษา ฐานข้อมูลวิจัยออนไลน์ต่างประเทศ เช่น SpringerLink, EBSCO, ProQuest เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์การตีความในประเด็น “ความยินยอม” และ ฐานทางกฎหมาย ในกรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

ผลการวิจัย

1. การขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุดเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ เช่น การสแกนใบหน้า ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดเงื่อนไขและองค์ประกอบของความยินยอมไว้เป็นการเฉพาะ กล่าวคือ ลำพังเพียงการกำหนดเอกสารให้เจ้าของข้อมูลลงนามนั้นยังไม่เพียงพอที่จะถือว่าความยินยอมชอบด้วยกฎหมาย โดยเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งคือ การขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลต้องเป็นไปโดยอิสระ (Freely given consent) ซึ่งเงื่อนไขนี้ปรากฏในกฎหมายไทย มาตรา 19 วรรคสี่และเทียบได้กับกฎหมายสหภาพยุโรป ตามส่วนขยาย (GDPR, recital 32 and 43)

2. ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าในกรณีนิติบุคคลอาคารชุดปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการทรัพย์ส่วนกลางโดยกำหนดให้เจ้าของห้องชุดต้องสแกนใบหน้าหรือม่านตาหรือข้อมูลชีวภาพอื่น และทำการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลนั้น ความยินยอมดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขของความยินยอมโดย

อิสระ เช่น ความสมดุลของอำนาจต่อรองระหว่างนิติบุคคลอาคารชุดและเจ้าของห้องชุด ผลกระทบทางลบที่จะเกิดแก่เจ้าของข้อมูลที่ไม่ยินยอม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่การขอความยินยอมนั้นอยู่ในบริบทเงื่อนไขที่นิติบุคคลอาคารชุดใช้ระบบการสแกนใบหน้าหรือเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้กำหนดทางเลือกหรือระบบการควบคุมการเข้าออกอาคารโดยวิธีอื่นสำหรับเจ้าของข้อมูลที่ไม่ยินยอม

อภิปรายผล

1.การวิเคราะห์ความยินยอมของเจ้าของห้องชุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพเพื่อการผ่านเข้าออกอาคารชุด ผลการศึกษาเปรียบเทียบเงื่อนไขหรือองค์ประกอบของความยินยอมตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งคือ การขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลต้องเป็นไปโดยอิสระ (Freely given consent) ซึ่งเงื่อนไขนี้ปรากฏในกฎหมายไทย มาตรา 19 วรรคสี่ซึ่งวางหลักว่า “ในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องคำนึงอย่างถึงที่สุดในความเป็นอิสระของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในการให้ความยินยอม ทั้งนี้ ในการเข้าทำสัญญาซึ่งรวมถึงการให้บริการใด ๆ ต้องไม่มีเงื่อนไขในการให้ความยินยอมเพื่อเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่มีความจำเป็นหรือเกี่ยวข้องสำหรับการเข้าทำสัญญาซึ่งรวมถึงการให้บริการนั้น ๆ” เงื่อนไขนี้เทียบได้กับกฎหมายสหภาพยุโรป ตามส่วนขยาย (GDPR, recital 32 and 43) อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดรายละเอียดหรือเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการขอความยินยอมอย่างไรสอดคล้องกับเงื่อนไขนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายสหภาพยุโรปพบว่า ในการพิจารณาความเป็นอิสระนั้น มีเกณฑ์พิจารณา 4 เกณฑ์ (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2564) คือ ความไม่สมดุลเชิงอำนาจต่อรอง ผลกระทบทางลบ การสร้างเงื่อนไข และ ความยินยอมที่เจาะจง

2. เนื่องจากการขอความยินยอมเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพจากเจ้าของห้องชุด จะต้องพิจารณาเงื่อนไขและองค์ประกอบ 4 ประการดังกล่าวในผลการศึกษาข้อ 1 ดังนั้น ผู้วิจัยจะนำเกณฑ์เหล่านี้มาแยกวิเคราะห์เปรียบเทียบความยินยอมของเจ้าของห้องชุดในฐานะเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลชีวภาพ เช่น ภาพจำลองใบหน้า ม่านตา เพื่อให้นิติบุคคลอาคารชุดเก็บรวบรวมเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพย์ส่วนกลางในกรณีการควบคุมการเข้าออกอาคาร ว่า สอดคล้องกับเงื่อนไขของความยินยอมโดยอิสระตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่ อย่างไร ดังนี้

2.1เกณฑ์พิจารณาความไม่สมดุลเชิงอำนาจต่อรอง (Imbalance of power) กล่าวคือ หากเจ้าของข้อมูลและผู้ควบคุมข้อมูลอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่มีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกันจะส่งผลให้ความยินยอมที่ได้รับจากความสัมพันธ์เช่นนี้ไม่สอดคล้องกับหลักความอิสระ โดยต้องพิจารณาถึง ผลกระทบทางลบอันอาจเกิดขึ้นหากไม่ให้ความยินยอม (GDPR, recital 43) ซึ่งเห็นได้จากปัจจัยบ่งชี้ เช่น เจ้าของข้อมูลต้องยอมรับต้นทุนที่เพิ่มขึ้น (substantial extra costs) สำหรับความสัมพันธ์ที่เจ้าของข้อมูลอยู่ในสถานะด้อยกว่าหรือเสียเปรียบนั้นกฎหมายสหภาพยุโรปยกตัวอย่างเช่น กรณีผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นหน่วยงานรัฐ และเจ้าของข้อมูลเป็นประชาชน (European Data Protection Board, 2021)

เมื่อนำเกณฑ์นี้มาวิเคราะห์กรณีการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพในกรณีอาคารชุด พบว่า มีสถานะเป็นความสัมพันธ์ ซึ่งนิติบุคคลอาคารชุดในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล อาศัยอำนาจตามข้อบังคับของอาคารชุดจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยควบคุมการเข้าออกอาคารอันเป็นการจัดการทรัพย์ส่วนกลาง ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับของอาคารชุด โดยข้อบังคับนี้หากเดิมมีการกำหนดให้ควบคุมการเข้าอาคารโดยวิธีการอื่นแต่เปลี่ยนแปลงมาเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพก็จะแก้ไขได้โดยมติที่ประชุมใหญ่ แต่มติดังกล่าวอาจเกิดจากเสียงส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของคะแนนเสียงเจ้าของร่วมทั้งหมดตามมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติอาคารชุด ดังนั้น เจ้าของห้องชุดที่ไม่ได้ลงคะแนนหรือเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อย จะต้องผูกพันตามข้อบังคับดังกล่าว หากเจ้าของห้องชุดนั้นไม่ประสงค์จะให้เก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพของตนก็ไม่สามารถคัดค้านมาตรการกำหนดให้สแกนหน้าหรือม่านตาเพื่อผ่านเข้าออกอาคารอันเกิดจากข้อบังคับดังกล่าวได้ ในกรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงพิจารณาได้ หากนิติบุคคลอาคารชุดขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุดภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขเช่นนี้จัดเป็นกรณีที่เจ้าของห้องชุดในฐานะเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีอำนาจต่อรองน้อยกว่านิติบุคคลอาคารชุด อย่างไรก็ตาม ไม่อาจสรุปได้ทุกกรณีว่าเมื่อนิติบุคคลอาคารชุดขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุดจะขัดต่อหลักความเป็นอิสระ เพราะเกณฑ์อำนาจต่องรองต้องพิจารณาประกอบกับเกณฑ์ประการอื่นที่จะพิจารณาต่อไปด้วย

2.2 เกณฑ์พิจารณา ผลกระทบทางลบจากการไม่ยินยอมให้เก็บรวบรวมข้อมูล แม้เจ้าของข้อมูลอยู่ในสถานะความไม่สมดุลเชิงอำนาจต่อรองกับผู้ควบคุมข้อมูล เช่น ประชาชนที่ต้องยอมให้เก็บข้อมูลตามโครงการของรัฐ แต่หากสามารถเลือกไม่ให้ความยินยอมโดยไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อตน ก็ยังสามารถจัดว่าให้ความยินยอมโดยอิสระได้ ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การพิจารณาว่าเจ้าของข้อมูลสามารถเลือกหรือปฏิเสธโดยปราศจากผลกระทบทางลบหรือไม่ จากการศึกษากฎหมายสหภาพยุโรปพบว่า การวิเคราะห์ผลกระทบทางลบมีความสำคัญในการคุ้มครองเจ้าของข้อมูลให้มีทางเลือกที่แท้จริง (Real choice) (Article 29 Working party of The European Union, 2011:12) กล่าวคือ หากเจ้าของข้อมูลต้องยอมทน (Endure) กับผลกระทบทางลบ (Negative consequences หรือ Detriment) อันอาจเกิดขึ้นหากปฏิเสธไม่ยินยอมนั้นพิจารณาได้หลายมิติ เช่น การข่มขู่บังคับ กดดัน ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น คุณภาพหรือการบริการที่ลดลง (Downgrade) (European Data Protection Board, 2021)

เมื่อนำเกณฑ์นี้มาวิเคราะห์การขอความยินยอมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพจากเจ้าของห้องชุด พบว่าแบ่งได้สองกรณีคือ (1) กรณีนิติบุคคลอาคารชุด กำหนดให้ใช้ระบบผ่านเข้าออกโดยข้อมูลชีวภาพเช่น สแกนใบหน้า แต่ยังคงมีระบบอื่นรองรับสำหรับเจ้าของห้องชุดที่ไม่ยินยอมให้เก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพ ในกรณีเช่นนี้เจ้าของข้อมูลที่ไม่ยินยอม ยังคงสามารถผ่านเข้าออกตามมาตรการของทรัพย์ส่วนกลางเพื่อเข้าออกห้องชุดของตนได้ เนื่องจากมีทางเลือกให้ใช้ระบบอื่น เช่น การใช้บัตรผ่านเข้าออก ฯลฯ จึงไม่เกิดผลกระทบทางลบ (2) กรณีนิติบุคคลอาคารชุด กำหนดให้ใช้ระบบผ่านเข้าออกโดยข้อมูลชีวภาพเช่น สแกนใบหน้า แต่เพียงระบบเดียว แม้มีการขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุดทุกราย แต่หากเจ้าของห้องชุดรายใดไม่ยินยอมก็จะส่งผลคือไม่สามารถผ่านเข้าออกในส่วนของทรัพย์ส่วนกลางอันทำให้ไม่สามารถเข้าไปยังห้องชุดที่ตนมีกรรมสิทธิ์ได้ การขอความยินยอมเช่นนี้

แม้เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอมก็ถือว่าไม่ใช่ความยินยอมโดยอิสระเพราะหากไม่ยินยอมย่อมเกิดผลกระทบทางลบซึ่งมีลักษณะรุนแรงเพราะเป็นการจำกัดสิทธิในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินของเจ้าของข้อมูลนั้น

2.3 การสร้างเงื่อนไขของความยินยอม (Conditionality) กล่าวคือ ความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลถูกนำมาเป็นเงื่อนไขของการปฏิบัติตามสัญญารวมทั้งการให้บริการ โดยไม่จำเป็นกับการปฏิบัติตามสัญญานั้น (GDPR, articled 7 (4)) (GDPR, recital 43) หลักการดังกล่าวเปรียบเทียบได้กับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มาตรา 19 ที่กำหนดว่า “...ในการเข้าทำสัญญาซึ่งรวมถึงการให้บริการใด ๆ ต้องไม่มีเงื่อนไขในการให้ความยินยอมเพื่อเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่มีความจำเป็นหรือเกี่ยวข้องสำหรับการเข้าทำสัญญาซึ่งรวมถึงการให้บริการนั้น ๆ”

ผลการศึกษาโดยนำแนวทางตีความของสหภาพยุโรปมาวิเคราะห์มาตรา 19 พบว่า ความยินยอมอันไม่อิสระหมายถึงกรณีที่ ผู้ควบคุมข้อมูลนำความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลมารวม (Bundling) กับการยอมรับข้อตกลงตามสัญญาหรือ นำข้อตกลงตามสัญญาหรือบริการไปรวมกับการขอความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Tying) โดยการควบรวมในลักษณะสร้างเงื่อนไขดังกล่าวนั้นไม่เกี่ยวข้องหรือจำเป็นสำหรับการให้บริการหรือสัญญา และเจ้าของข้อมูลไม่สามารถต่อรองกับเงื่อนไขนั้นได้ (European Data Protection Board, 2021) เมื่อนำเกณฑ์นี้มาวิเคราะห์การขอความยินยอมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพจากเจ้าของห้องชุด พบว่า โดยทั่วไปนิติบุคคลอาคารชุดและเจ้าของห้องชุดมิได้มีความสัมพันธ์ในทางสัญญาระหว่างกันในขั้นตอนการซื้อขายห้องชุดเป็นความสัมพันธ์ทางสัญญาระหว่างเจ้าของห้องชุดและผู้มีกรรมสิทธิในที่ดินและอาคาร เช่น ผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ทำโครงการอาคารชุดเพื่อจำหน่าย

2.4 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลกำหนดเกณฑ์ความเฉพาะเจาะจง (Specific) ของความยินยอม ซึ่งปรากฏในกฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR, article 4) และกฎหมายไทย มาตรา 19 วรรคสาม ที่กำหนดว่าการขอความยินยอมต้องแยกส่วนออกจากข้อความอื่นอย่างชัดเจน เกณฑ์นี้แยกวิเคราะห์ได้สองแง่มุมคือ (1) ความเฉพาะเจาะจงของการขอความยินยอมในแง่ของการแยกส่วนจากข้อความอื่นหรือเรื่องอื่น (2) ความเฉพาะเจาะจงของความยินยอมในแง่วัตถุประสงค์ กล่าวคือหากมีการดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคลหลายอย่างภายใต้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ก็จะต้องขอความยินยอมแยกส่วนตามวัตถุประสงค์แต่ละอย่าง เงื่อนไขนี้จึงสัมพันธ์กับเงื่อนไขความเป็นอิสระของความยินยอม (Freely given) (GDPR, Article 6(1)) ดังนั้น การขอความยินยอมจึงต้องออกแบบให้เจ้าของข้อมูลสามารถแยกการให้ความยินยอมสำหรับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน (Information Commissioner’s Office UK, 2020 :62) เมื่อนำเกณฑ์นี้มาวิเคราะห์การขอความยินยอมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพจากเจ้าของห้องชุด พบว่า การขอความยินยอมเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพเช่น สแกนใบหน้า จะสอดคล้องกับเกณฑ์นี้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในการขอความยินยอมเป็นกรณีไป กล่าวคือ หากนิติบุคคลอาคารชุดขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุดเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการสแกนใบหน้าโดยจัดทำเป็นเอกสารแยกจากเรื่องอื่นเป็นเอกสารเฉพาะ และระบุขอความยินยอมว่าเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาความปลอดภัยในการควบคุม

การเข้าออกอาคาร ก็จัดว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อนี้ได้ แต่ทั้งนี้หากการขอความยินยอมนั้นไม่สอดคล้องกับเกณฑ์อื่นดังกล่าวข้างต้นก็ไม่ถือว่าเป็นความยินยอมที่ชอบด้วยเงื่อนไขของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ดังนั้นผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าในกรณีนิติบุคคลอาคารชุดปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการทรัพย์ส่วนกลางโดยกำหนดให้เจ้าของห้องชุดต้องสแกนใบหน้าหรือม่านตาหรือข้อมูลชีวภาพอื่น และทำการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลนั้น ความยินยอมดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขของความยินยอมโดยอิสระ ในกรณีที่การขอความยินยอมนั้นอยู่ในบริบทเงื่อนไขที่นิติบุคคลอาคารชุดใช้ระบบการสแกนใบหน้าหรือเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้กำหนดทางเลือกหรือระบบการควบคุมการเข้าออกอาคารโดยวิธีอื่นสำหรับเจ้าของข้อมูลที่ไม่ยินยอม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนวทางปฏิบัติสำหรับนิติบุคคลอาคารชุด ในกรณีที่ประสงค์จะปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการทรัพย์ส่วนกลางโดยใช้ข้อมูลสแกนใบหน้าหรือข้อมูลชีวภาพอื่นเป็นเงื่อนไขผ่านเข้าออก โดยขอความยินยอมจากเจ้าของห้องชุดที่เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขความยินยอมโดยอิสระจึงควรจัดให้มีวิธีการทางเลือกอื่นเพื่อรองรับสำหรับเจ้าของห้องชุดที่ไม่ให้ความยินยอม เช่น ให้สามารถใช้บัตรผ่านเข้าออก โดยจัดให้มีระบบควบคุมการเข้าออกหลายระบบหรือหลายวิธีตามความประสงค์ใช้สิทธิของเจ้าของห้องชุดแต่ละราย

2. ในกรณีที่นิติบุคคลอาคารชุดจะดำเนินการปรับแก้ข้อบังคับอาคารชุดในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์ส่วนกลาง โดยระบุเกี่ยวกับการควบคุมการเข้าออกโดยวิธีการใช้ข้อมูลชีวภาพนั้น ก็ควรกำหนดให้มีทางเลือกอื่นสำหรับเจ้าของห้องชุดที่ไม่ยินยอมให้เก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพในการผ่านเข้าออกอาคาร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอบคุณมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิตที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2564). *หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล*. สำนักพิมพ์นิติธรรม.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2564). ผลกระทบทางลบอันเกิดจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. *วารสารรัชต์ภาคย์*, *15*(38), 42-56.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2565). *การคุ้มครองสิทธิในการให้ความยินยอมของลูกจ้างจากกรณีนายจ้างขอความยินยอมในการเก็บรวบรวมข้อมูลชีวภาพเพื่อวัตถุประสงค์บันทึกเวลาและตรวจสอบการทำงาน* [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

Arendt, H. (1973). *The human condition*. University of Chicago Press.

Article 29 Working Party of The European Union. (2011). *Opinion 15/2011 on the definition of*

consent. https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/

Bloustein, E. (1984). Privacy as an aspect of human dignity. In F. Schoeman (Ed.), *Philosophical dimensions of privacy: An anthology* (pp. [หน้า]). Cambridge University Press.

Cate, F. H. (1995). The EU Data Protection Directive, information privacy, and the public interest. *Iowa Law Review*, *80*, 431-443.

Donnelly, J. (1982). Human rights and human dignity. *The American Political Science Review*, *76*(2), 303-316.

European Data Protection Board. (2021). *Guidelines 07/2020 on the concepts of controller and processor in the GDPR* (Version 2.0). https://edpb.europa.eu/our-work-tools/documents/public-consultations/

Fromholz, J. M. (2000). The European Union data privacy directive. *Berkeley Technology Law Journal*, *15*(1), 460-484.

Information Commissioner's Office. (2018). *Guide to the General Data Protection Regulation (GDPR)*. https://www.ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection

Kuner, C. (2018). International organizations and the EU General Data Protection Regulation. *International Organizations Law Review*, *15*, 780-798.

Rubenfeld, J. (1989). The right of privacy. *Harvard Law Review*, *102*(4), 737-807.

Schoeman, F. (Ed.). (1984). *Philosophical dimensions of privacy: An anthology*. Cambridge University Press.

Solove, D. J. (2006). A taxonomy of privacy. *University of Pennsylvania Law Review*, *154*(3), 477-560.

Warren, S. D., & Brandeis, L. D. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, *4*(5), 193-220.

Westin, A. F. (1967). *Privacy and freedom*. Atheneum.